

Kovács Klára
PhD-hallgató
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program
Humán Tudományok Doktori Iskola
Debreceni Egyetem

Szabadidő és sport a Debreceni Egyetemen

Absztrakt

Dolgozatom célja, hogy bemutassam a debreceni egyetemisták szabadidő-eltöltési szokásait, különös hangsúlyt fektetve arra, hogy a sportolás milyen helyet foglal el az időstruktúrájukban. Arra is kíváncsi voltam, hogy milyen szocio-kulturális tényezők befolyásolják azt, hogy ki, hol és hogyan tölti szabadidejét. Elemzésemhez a Campus-lét kutatás 2010-es online felmérésének szabadidővel kapcsolatos kérdésközpontját használtam fel, amelyben külön megnéztem a helyszínek, események látogatását és a tevékenységeket. Faktorelemzés segítségével kilenc szabadidő-eltöltési tevékenységalkalmazatot különítettem el (*bulizó, elitkultúrát preferáló, társasági, kocsmázó, fitness/wellness-orientált, digitális kultúra fogyasztói, individuális, fizikai aktivitást preferáló preferenciák*). Ezek klaszterezésével három hallgatói csoportalakzat rajzolódott ki: a *bezárkózóak, a szórakozás/fogyasztás-orientáltak és a sportosak/társaságkedvelők* csoportja. A kutatás fontos eredménye, hogy a tevékenység-alkalmazatok és tevékenységi csoportok meglelte empirikusan bizonyítja Elias formációelméletének érvényességét.

A szülők iskolai végzettsége, az eredeti lakóhely típusa, a család anyagi helyzete, a havi rendelkezésre álló pénzösszeg mennyisége és a kar, amelyen tanulnak, hatással van arra, hogy ki melyik szabadidős eltöltési formát választja, s így melyik csoportalakzatba tartozik. Ez a hatás azonban leginkább csak a harmadik csoportban (sportosak/társaságkedvelők) figyelemre méltó, a másik kettőben kevésbé. A sportot és a hozzá kapcsolódó társas tevékenységeket inkább a magasabb társadalmi státusszal rendelkezők kedvelik; művelésük magasabb gazdasági és kulturális tőkét feltételez.

Tárgyszavak: szabadidő, társadalmi idő, sport, felsőoktatás.

Abstract

This paper aims to present the students' leisure habits at the University of Debrecen, with particular emphasis on the place and role of sport in the structure of time. I am curious how the socio-cultural factors influence the way students spend their leisure time. The significance of it is a better understanding of students' time management, the most popular activities and the places where leisure time is filled. I have used the database of an online survey made by the framework of Campus-life research. I have analyzed the places, events visited by and the activities done by the students. With the help of factor analysis nine free-time preferences were identified: preferring parties, preferring high culture, social, fitness/wellness-oriented, digital culture consumer, individual, preferring physical activity. Based on the time preferences three student groups were created: closed in themselves, entertainment/consumption-oriented, sporty/sociable group.

Parents' educational level (as a cultural capital), the extent of the settlement from which students come to college, the family's financial situation, the monthly amount of funds available (as economic capital), and the faculty at which they study, affect students' preference of leisure time activities, and thus which group they belong to. It is important to remark that this effect is only notable in the sporty/sociable group. As a result it might be seen that sport and social activities are related to higher social status and thus assume greater economic and cultural capital. Key words: leisure time, social time, sport, higher education.

A kutatás problémaháttere

Az elmúlt évtizedekben számos változás következett be a fiatalok életében, melynek következtében ifjúsági korszakváltásról (Gábor 2004) beszélhetünk. A fiatalok sajátos társadalmi csoporttá alakultak. Életmódjuk, kulturális szokásaik, életstratégiáik, értékeik, attitűdjeik merőben különböznek minden más társadalmi csoportétól. Ugyanakkor nem tekinthetjük őket homogén csoportnak sem, hisz társadalmi háttérüket, jövőképeket, fogyasztási szokásaikat tekintve és még számos tényező mentén kisebb-nagyobb csoportokra tagolódnak (Csákó 2004, 11).

Az ifjúságon belül speciális helyzetben vannak az egyetemisták. Ők a jövő értelmiségei, akik mintául szolgálnak sokak számára. Ezért is elgondolkodtató, hogy a közelmúltig nem történt hazánkban olyan felmérés, amely kimondottan az *egyetemista/főiskolai hallgatók életmódjának* sajátosságait tárta volna fel (Murányi 2010, 203-204). Gábor Kálmán 2004-es kutatása mellett az Ifjúság 2000, 2004, 2008 kutatások is fontos eredményekkel járultak hozzá a fiatalok életstílusának megismeréséhez. Azonban e kutatások mintáinak csak egy részét alkották a felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók. Így az eltérő mintajellemzők komoly metodikai akadályokat görgöztetnek a szintetizáló és/vagy összehasonlító elemzések elé.

Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy mi jellemzi napjainkban a debreceni egyetemisták szabadidő eltöltési és sportolási szokásait. Célom, hogy megismerjük: (1) hol és milyen formában töltik szabadidejüket az egyetemisták a tanórákon kívül; (2) milyen szerepet játszik időstruktúrájukban a sport; (3) milyen szabadidő-eltöltési preferenciákat, tevékenységalkozatokat különböztethetünk meg körükben; (4) a preferenciák alapján milyen csoportokat alkotnak az egyetemisták, illetve (5) milyen társadalmi tényezők játszanak szerepet abban, hogy ki melyik csoportba tartozik. E kérdések megválaszolásának relevanciája egyrészt abban rejlik, hogy a sport mentén megismerhetjük az egyetemisták életének egy fontos szeletét. Másrészt a válaszokból az életmód, s ezen keresztül a társadalmi hierarchiában elfoglalt pozíció egy nagyon fontos indikátora is kirajzolódik (Bukodi 2001).

Kérdésfeltevéseim mögött az a kutatási eredmény húzódik meg, hogy az idő felhasználásának társadalmi különbségei erőteljesen rányomják bélyegüket az iskolai karrierekre, egyéni életutakra (Bocsi 2009). Emellett kiemelném, hogy a szabadidős tevékenységek között különös jelentőséget tulajdonítok a sportnak, amely a fizikai és szellemi teljesítőképesség fejlesztésének, a testi és mentális egészségi állapot megőrzésének és a tanulás, folyamatos ülőmunka okozta fáradalmak, egészségügyi problémák kezelésének szinte egyetlen módja. Annál is inkább fontosnak tartom ezt, mivel a középiskolásoknak mintegy fele, a felsőfokú tanulmányokat folytatóknak pedig már csak harmada sportol rendszeresen (Fábri 2002), s egyértelmű különbségek vannak a sportolási szokásokban a társadalmi háttértényezőket tekintve, különösen a falusi és budapesti hallgatók között. Témám szempontjából pedig külön érdekességnek számít, hogy a fiatalok — mind a diákok, mind a dolgozók — az időhiányt jelölték meg a leggyakrabban arra a kérdésre válaszolva, hogy miért nem sportolnak (Laki—Nyerges 2001).

Tanulmányom a Debreceni Egyetemen folyó Campus-lét¹ kutatás keretében készült. Elemzésemhez a 2010. őszi félévben felvett online kérdőívből származó adatbázist használtam fel. A kérdőív segítségével egy külön blokkban igyekeztem feltérképezni a szabadidős tevékenységeket és helyszíneket, ahol a hallgatók a leggyakrabban megfordulnak. Elemzésem a szabadidő, ezen belül a sportolás, az egyetemista státusz és a kortárs csoport közötti összefüggések feltárására irányul.

A *szabadidőt* mint a társadalmi idő részét egy patchwork mintázathoz hasonlíthatjuk, amely számos különböző színű, formájú és nagyságú darabból tevődik össze: ezek szorosan összekapcsolódnak, ugyanakkor bizonyos esetekben részben vagy akár teljes egészében lefedik egymást. Ennek megfelelően a *sportot* is a szabadidő részének tekintem, ugyanakkor szem előtt tartom, hogy a sport a társadalomban és az egyetemes kultúrában betöltött szerepét tekintve társadalmi alrendszerként is, tudományos diszciplínaként is (spottudományok) nagyfokú önállósággal rendelkezik. Témám szempontjából a sport típusai közül a szabadidősportnak van a legnagyobb relevanciája

Az *iskola* — így az egyetem — egyik legfontosabb funkciója közé tartozik, hogy megismertesse a fiatalokkal a kultúra minden aspektusát, s ehhez kapcsolódóan a kulturális fogyasztás lehetőségeit (pl. színház, múzeum, kiállítás látogatása), illetve az egészségtudatos

¹ *Campus-lét* a Debreceni Egyetemen. *Csoportok, csoporthatárok, csoportkultúrák* (OTKA K-81858 számú kutatás). A hároméves kutatás 2010 februárjában kezdődött. A kutatás vezetője Szabó Ildikó.

életmód részeként a rendszeres testmozgás jelentőségét. Az egyetemisták szabadidő- és sportolási szokásainak vizsgálatán keresztül tehát arról is képet kaphatunk, hogy milyen hatékonysággal tölti be az iskola értékátadó funkcióját. Valóban sikerült-e betöltenie értékközvetítő szerepét, vagy csak megmaradt a verbalitás szintjén? Ha tudjuk, hogy a különböző társadalmi háttérrel rendelkező hallgatók milyen szabadidő-eltöltési preferenciákkal rendelkeznek és ezek kialakulását milyen háttértényezők befolyásolják, akkor az eredményeket figyelembe lehet venni már a középiskolai nevelés, a kulturális és sportprogramok szervezése során is. A felsőoktatási intézmények szerepe abból a szempontból is fontos a kultúrával és közelebbről a sporttal kapcsolatos értékek közvetítésében, hogy az egyetem az utolsó szervezett lehetőség iskolarendszerű képzési keretek között arra, hogy a diákok az egyetem által szervezett programok során megismerkedhessenek olyan szabadidő-eltöltési formákkal, amelyekre korábban nem nyílt lehetőségük, s így ezek a továbbiakban életük részeivé váljanak.

Tanulmányomban először a két kulcsfogalom: a szabadidő és a sport definiálására vállalkozom. Ezután rátérek az elemzésem alapjául szolgáló online kérdőíves kutatás bemutatására. Felvázolom a kutatás elméleti kereteit és módszereit, majd bemutatom az eredményeket. Többváltozós elemzések alapján egyrészt részletesen foglalkozom a hallgatók szabadidő-preferenciáinak alakzataival, másrészt a szabadidős tevékenységek mentén leírható hallgatói csoportokkal. Mindkét szempontból külön figyelmet fordítok a sporttal kapcsolatos preferencia- és tevékenység-alakzatokra, illetve csoport-alakzatokra.² Dolgozatom utolsó részében empirikus kutatásom eredményeit összegzem: először bemutatom a szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakított hallgatói csoportok jellemzőit, majd a záró fejezet második részében a csoportalakzatok és a hallgatók szociokulturális háttére közötti összefüggéseket tárom fel.

I. Fogalmak definiálása

I. 1. Szabadidő

Ha megpróbálunk minden emberi létet érintő tevékenységet elhelyezni az időstruktúrában, előbb-utóbb komoly akadályokba ütközünk. Mit tekinthetünk szabadidős tevékenységnek, s mi az, ami már nem az? Featherstone (1987, 113) megjegyzi, hogy a legáltalánosabb meghatározás szerint a szabadidő — kapcsolódva a fizetett munkához — egyenlő a nem

² A preferencia-, tevékenység- és csoport-alakzatok fogalmával kutatásom elméleti háttérének bemutatása során foglalkozom.

munkaidővel (non-work time). Azonban felmerül a kérdés, hogy pl. a háztartásibeliak, a gyermeket nevelők rendelkeznek-e szabadidővel, hisz ők szinte a nap huszonnégy órájában folyamatosan végzik munkájukat. Vagy pl. a munkanélküliek szinte csak szabadidővel rendelkeznek? Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a szabadidő eltöltése az egyén saját döntésének eredménye, tehát nem lehet kategorikusan kijelenteni, hogy egyes tevékenységek szabadidős tevékenységeknek tekinthetők, mások viszont nem.

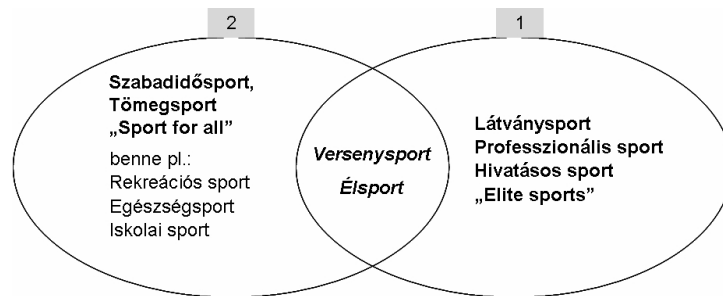
Kutatásomban a szabadidő modellezéséhez a *patchwork mintázat* hasonlatot alkalmazom. Ennek lényege, hogy a különböző „foltok” jelentik a különböző szabadidős tevékenységeket, amelyek összessége alkotja a szabadidő egészét. Ezek a tevékenységek különböznek egymástól mind tartalmilag, mind formailag, mint ahogy a foltok is különböző színűek, formájúak és nagyságúak lehetnek. Emellett azonban szoros kapcsolatban is állnak egymással, kiegészítik vagy éppen kisebb-nagyobb arányban lefedik egymást. Ugyanis éppen a posztmodern kor sajátossága, hogy ma már sem térben, sem időben nem különülnek el egymástól a különböző (szabadidőhöz, munkához, tanuláshoz stb. kapcsolódó) tevékenységek: utazás közben zenét hallgatunk az mp4-lejátszón; munka közben szörfölünk a neten, elolvassuk a napi híreket, vagy éppen frissítjük profilunkat valamelyik közösségi portálon. Éppen ezért úgy vélem, hogy az időmérleg vizsgálatok módszeréhez viszonyítva árnyaltabb képet kapunk, ha az egyetemisták által *preferált tevékenységek mentén* próbáljuk meg feltérképezni szabadidő-eltöltési szokásaikat. Ebből kiindulva kutatásomban azt az időt tekintem szabadidőnek, amelyet az egyetemisták a szórakozásukhoz, kikapcsolódásukhoz, rekreációjukhoz kapcsolódó tevékenységekre fordítanak.

I. 2. Sport

Az Európai Sport Charta megfogalmazása szerint a „*Sport minden olyan fizikai tevékenység, melynek célja esetenként vagy szervezett formában a fizikai és szellemi erőnlét kifejezése vagy fejlesztése, társadalmi kapcsolatok fejlesztése, vagy különböző szintű versenyeken eredmények elérése*” (Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexe 2001, 6). Ennek megfelelően én is a sport legáltalánosabb megfogalmazását fogadom el. Így a szabadidős tevékenységek között nem tettem különbséget a sportolás formái között, inkább csak ennek rendszerességére helyeztem a hangsúlyt.

A *szabadidősport* legszélesebben vett értelmezését alkalmazza a „Sport for All” koncepció, amely Amerikából indult. Lényege, hogy a hátrányos társadalmi csoportok szabadidejét megpróbálja a sporthoz és a rekreációhoz kapcsolódó programokkal kitölteni annak érdekében, hogy egy közösségbe integrálja a hátrányos helyzetű, kirekesztett csoportok

tagjait (Hargreaves 1987, 150). Bourdieu (1991, 361) szerint, ha kísérletet teszünk egy általános definíció megfogalmazására a sportról, akkor számos „harcot” láthatunk pl. a következők között: professzionalizmus vs. amatőrizmus, elitsport vs. tömegsport stb. A sportolás különböző kategóriáit és egymáshoz való viszonyát Neulinger az alábbi ábra segítségével szemlélteti:



1. ábra: Sportkategóriák egymáshoz való viszonya (Forrás: Neulinger 2007, 18)

Témám szempontjából a szabadidősportnak van a legfontosabb jelentősége. Neulinger kategorizálását alapul véve értelmezésem szerint a szabadidősportozáshoz tartozik a rekreációs sport, az egészségssport, az egyetemi sport és a verseny/élsport is. Egyetértek Horváth (2005, 41) véleményével a szabadidősport legfontosabb funkcióival kapcsolatban, szerinte ugyanis a szabadidősport rekreációs értékei leginkább abban mutatkoznak meg, hogy sokféle lehetőséget kínálnak a szabadidő hasznos eltöltésére, kitágítják a résztvevők körét, továbbá eltüntetik az életkori sajátosságokból származó előnyöket és hátrányokat.

II. A kutatás bemutatása és eredményei

A Campus-lét kutatás során végzett online kérdőíves felmérésére 2010 őszén került sor, a kérdőívet 4189 fő töltötte ki. A minta karonkénti reprezentativitását súlyozással biztosítottuk. Vizsgálatomhoz a kérdőív szabadidővel kapcsolatos kérdésblokkját használtam fel. A kérdések elsősorban a tevékenységekre és ezek gyakoriságára fókuszáltak, másodsorban pedig a helyszínekre, ahol az egyetemisták szabadidejüket töltik. Úgy döntöttem, hogy a hallgatók szabadidő-eltöltési szokásainak — s ezen belül a sportolás szerepének — vizsgálatára mindkét kérdéssort felhasználok.

II. 1. Elméleti háttér és módszer

Vizsgálatomat két elméleti pillérre alapoztam. Az első Elias civilizációs elmélete, amelyet a szabadidőre és sportra vonatkozóan összekapcsol a figuratív szociológiával. Ennek lényege, hogy az egyének a szabadidős tevékenységek közben, így sportolás közben is formációkat (alakzatokat, figurákat) alkotnak. A formákat az egyének közti interakciók, viszonyok,

kapcsolatok, konfliktusok és feszültségek alakítják, s ezek változása újabb és újabb formációk születéséhez vezet. Elias pl. a futballcsapat példáját hozza fel ennek szemléltetésére: a pályán lévő játékosok csapaton belül is formációt alkotnak, hisz mindenkinek megvan a maga szerepe, pozíciója, feladata, a cél viszont mindkét csapat számára ugyanaz — a győzelem. Azonban nagyon fontos, hogy az e formációkat alakító tagok közös céllal, értékekkel rendelkezzenek — tehát fontos legyen számukra az a tevékenység, amit végeznek. Ezek a formációk nemcsak az adott tevékenység folyamán alakulnak ki és változnak, hanem egy-egy tevékenységhez kapcsolódóan az idő múlásával is folyamatosan átalakulnak a tevékenységek formái és tartalmi, amelyeket a civilizáció szintje határoz meg (Elias, Dunning 1986).

A szabadidő és a sport Elias-i formációit több, egymást feltételező szinten tudjuk megközelíteni. Az első a *preferenciák* szintje (milyen szabadidő-tevékenységi preferenciákkal rendelkeznek az egyetemisták, s ezek milyen formát öltenek). A második a *tevékenységek* szintje (egy-egy tevékenység milyen más tevékenységgel jár együtt). A harmadik szintet a tevékenységi terek alkotják (mik azok a helyszínek, amelyeket a legjobban kedvelnek a fiatalok). Végül a negyedik szint a társas viszonyok szintje (a preferenciák alapján elkülöníthető hallgatói csoportok). Ezek a szintek analitikusan külön-külön is leírható, sajátos struktúrákat (alakzatokat) alkotnak. Az Elias nevéhez köthető elméleti alapot tanulmányomban az egyetemisták szabadidő-tevékenységei mentén leírható *preferenciastruktúrák és csoportstruktúrák szerveződésének értelmezésére* használom.

Füstös, Tibori (1995) longitudinális vizsgálatát (1977, 1982, 1987) és Pikó (2005) felmérését követve faktorelemzés segítségével határoztam meg a szabadidő-eltöltési preferenciákat, különös hangsúlyt fektetve a sportolásra. Míg azonban Füstös és Tibori emellett a tevékenységeket tartalmazó itemekből végeztek klaszteranalízist, addig én a faktorok segítségével vizsgáltam meg, hogy a preferenciák alapján milyen csoportokat (alakzatokat) alkotnak az egyetemisták szabadidő-tevékenységei.

Kutatásom elméleti háttérének második pillérét a bourdieu-i tőkeelmélet és habituselmélet adja. Bourdieu (1991) szerint az, hogy ki milyen formában tölti szabadidejét, s ezen belül milyen arányban és módon sportol, nagyban függ a társadalmi struktúrában elfoglalt pozíciótól. Merőben más ízléssel rendelkeznek a felső osztálybeliek és a munkásosztály tagjai, s ez nem csak az anyagi források eltérő mértékével magyarázható. A szabadidő-eltöltési szokásokat leginkább az adott társadalmi osztály habitusa határozza meg. Véleménye szerint a szabadidő-eltöltési és sportolási szokásokat leginkább három tényező befolyásolja: maga a szabad idő (amely a gazdasági tőke egy átalakult formája: a nagyobb

gazdasági tőke több szabad idővel jár együtt), a gazdasági tőke és a kulturális tőke. Attól függően, hogy melyik osztály milyen arányban van birtokában ezeknek, változnak a szabadidő-eltöltési és sportolási szokások. Ezen túlmenően a társadalmi osztályok habitusa nemcsak a szabadidő-eltöltési formákat befolyásolja, hanem egyben a megkülönböztető jegyük is, azaz meghatározza és erősíti az identitást. Pl. a felső osztályok ízlését nagyban jellemzik az olyan exkluzív tevékenységek, mint a vitorlázás, golfozás, míg tipikusan középosztályi tevékenységek az olyan csapatjátékok, mint a kosárlabda, a kézilabda. Ugyanakkor pl. a testépítés, a birkózás és a bokszt jellemzően a munkásosztály körében a legelterjedtebb, mondja Bourdieu. Természetesen mindig vannak kivételek, tehát nem lehet azt mondani, hogy bizonyos tevékenységeket csak kimondottan egy társadalmi réteg végez.

Featherstone (1987) szerint azok a társadalmi osztályok, amelyek magas gazdasági (felsőosztály) és kulturális tőkével (értelmiségiek) rendelkeznek, meg tudják mondani, hogy mi tekinthető legitim, érvényes és „tiszta” ízlésnek. A legitim ízlés elfogadtatása a nagy értékű kulturális (tanulás, magas kultúra és művészetek ismerete), gazdasági (pénz) és szimbolikus (önreflexió, viselkedés) tőke összeadódásán, illetve beruházásán keresztül valósul meg. A munkás és munkanélküli osztályok fogyasztását — kulturális és sportfogyasztását is — leginkább az alapvető szükségletek kielégítése és megszerzése határozza meg, ezzel szemben a középosztály preferenciáit az éppen divatos javak, szolgáltatások iránti igényének kielégítése, amelyet egyaránt befolyásol a gazdasági tőke (pénzügyi források), és kulturális tőke (a divat és stílus ismeretének) mennyisége. A felső osztályok luxus javak iránti igényét azonban emellett ezek használatának módja is megkülönbözteti a többi társadalmi rétegtől.

Az Elias-i elmélet alapján elkülönített hallgatói *csoportstruktúra-alakzatok* mögött meghúzódó társadalmi magyarázó tényezőket a Bourdieu nevéhez kapcsolódó elméleti keretek között szeretném értelmezni. A tőke- és habituselmélethez kapcsolódva azt vizsgálom, hogy a szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakult csoportok tagjai milyen meghatározó társadalmi háttérrel rendelkeznek. A szülők iskolai végzettsége (mint kulturális tőke), a család anyagi helyzete, illetve a rendelkezésre álló anyagi források mennyisége (mint gazdasági tőke), s a településtípus, ahonnan származnak, vajon befolyásolja a szabadidő-eltöltési preferenciákat? Arra is kíváncsi voltam, hogy a kar, amelyen tanulnak, hatással van-e a szabadidős tevékenység formájára, hiszen a különböző karon tanuló hallgatók órarendje eltérő, illetve a teljesítendő követelmények mennyisége és módja, ezáltal a napi és heti

időbeosztásuk is különbözik. Emellett fontosnak tartottam a tevékenységek — különösen a sportolás — mint a kulturális tőke egy sajátos formájának vizsgálatát.

II. 2. Hallgatói preferenciák a szabadidős tevékenységekre vonatkozóan

A mindennapi tevékenységek között a legmagasabb átlagos értékeket a debreceni egyetemi hallgatók körében — várható módon — az internetezés, zenehallgatás és tv-nézés érte el (98,8, 96,9 és 81,3 pont a százfokú skálán, ahol 0 jelölte a soha és 100 a napi rendszeresség értékét). Szintén magas eredményt ért el a dvd filmek nézése (74,25 pont) és a sportolás (67 pont). Ugyanakkor mindössze a hallgatók 19%-a sportol *hetente többször*, ami pedig szükséges az egészség hatékony megőrzéséhez.

A hallgatók egynegyede válaszolta, hogy *hetente* jár kocsmába, s majdnem ugyanennyien járnak hetente szórakozóhelyre is, viszont mindössze 13% azok aránya, akik legalább hetente mennek diszkóba. Úgy tűnik, hogy ma már a diszkó kifejezés nem népszerű a fiatalok körében, elavultnak tekintik, s a favorizált partihelyeket nem tekintik diszkónak. Meglepően nagy arányban választották (a válaszadók mintegy egyharmada) a „*ritkábban, mint havonta*” opciót a szórakozóhelyre, diszkóba járásra, s 44% a buliba, házibuliba járásra.

Az egyetemisták 91,7%-a válaszolta azt, hogy *soha nem* vett részt politikai szervezet, 86,3%-a művészeti csoport tevékenységében, 74,1%-a soha nem végez önkéntes munkát, 18,%-a nem jár koncertre, több mint egynegyedük nem jár színházba, sportrendezvényre.

A különböző szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakuló tevékenységalkakzatokat két kérdéssor elemzésével igyekeztem feltárni. A két kérdésblokk között a legfontosabb különbség az, hogy az egyik olyan helyszínek, programok látogatásának gyakoriságára kérdez rá, amelyeken a hallgatók a leggyakrabban megtalálhatók, a másik pedig bizonyos tevékenységek végzésének rendszerességére.

Helyszínek és programok látogatása. Az első esetben a kérdőívben a következő kérdésre kellett válaszolni a válaszadóknak: *Milyen gyakran jársz az alábbi helyekre / programokra?* A különböző helyszínek, szórakozóhelyek, események látogatása gyakoriságának vizsgálata során faktorelemzés segítségével öt preferencia-struktúrát (preferencia-alakzatot) különítettem el. A tevékenységek súlyát az egyes faktorokban az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. táblázat: A debreceni egyetemisták szabadidő-eltöltési tevékenységeinek típusai (alakzatai) a különböző helyszínek látogatása alapján

	A szabadidő-tevékenységek típusai (a helyszínek, programok alapján)				
	Bulizó típus	Elit kultúrát preferáló típus	Társasági típus	Kocsmázó típus	Fitness/wellness-orientált típus
diszkóba	,782				
Kazánház-bulira	,770				
Lovarda-bulira	,700				
szórakozóhelyre	,667				
buliba, házibuliba, partikra	,594				
Klinika-bulira	,451				
hangversenyre		,736			
kiállításra		,692			
színházba		,661			
art moziba		,546			
pizzériába, étterembe			,733		
multiplex moziba			,714		
kávézóba / teázóba			,533	-,471	
kocsmába/sörözőbe/borozóba				-,760	
koncertekre		,461		-,542	
fitness-szalon, konditerem					,732
uszoda, szauna					,671
sportrendezvényre					,598

Megjegyzés: >,33 faktorsúlyok vannak feltüntetve (Kaiser-kritérium)

Elias formációelméletének megfelelően a helyszínek szempontjából jól elhatárolódnak a tevékenységi preferenciák, ezek alapján különböző alakzatok figyelhetőek meg. Az első faktorba a szórakozóhelyek legváltozatosabb típusai — köztük a legnépszerűbb partihelyeket magába foglaló preferenciák — tartoznak, ezért ezt *bulizó típusú tevékenységi alakzatnak* neveztem el. Napjainkban ez jelenti a legdivatosabb szórakozási formát, a fiatalok esti kikapcsolódását. Azt mondhatjuk, hogy ennél a típusnál a legjellemzőbb helyszínek a népszerű szórakozóhelyek (Klinika, Kazánház, Lovarda): itt találhatjuk meg őket, ha bulizni mennek.

A második faktorba tipikusan az *elitkultúrához kapcsolódó tevékenységek* tartoznak, és amelyek helyszínei az önművelődés lehetséges terei. A hangverseny, a színház, a kiállítás és az art mozi olyan helyszínek, ahová a fiatalok nemcsak kikapcsolódni, szórakozni járnak,

hanem befogadóként ismereteket szerezni, művelődni. Hozzá kell tennem, hogy igencsak kicsi azok aránya, akik a kikapcsolódás e formáját választják. Ebben nemcsak az érdeklődés hiánya játszik szerepet, hanem az ezekhez szükséges anyagi források hiánya is.

A harmadik típusba tartozó tevékenységek kedvelői a sokszor túlszűfolt, hangos szórakozóhelyek helyett inkább a hangulatos, csöndesebb éttermeket, kávézókat, mozi preferálják, ahol beszélgetni tudnak. Ezekre a helyekre az egyén többnyire nem egyedül megy — legalábbis rendszeresen nem —, hanem társasággal, barátokkal, ismerősökkel, vagy a párjukkal. Ebből kiindulva neveztem el ezt a tevékenységi alakzatot *társaságinak*.

A negyedik típus legjellemzőbb vonása a *kocsmába járás*, ezért így neveztem el ezt a faktort. Ebből is látható az a megosztottság, ami a kocsmázás-diszkózás dichotómiája között meghúzódik: a fiatalok körében bizonyos fokig kettéválk a két szórakozástípus: vagy az egyiket kedvelik jobban, vagy a másikat. Erről tanúskodnak a negatív faktorsúlyok is. A kocsmázás mellett fontos az e tevékenység-együttes preferenciájában a koncertre járás is, ami vélhetően bizonyos műfajú zenei irányzat kedvelésével jár együtt.

Az ötödik faktorba kerültek a témám szempontjából fontos, elsődleges sportolási helyszínekhez kötődő tevékenységek. Művelőik a ~~sportoláson belül~~ a napjainkban oly divatossá vált fitness/wellness szolgáltatásokat veszik igénybe. Egyfajta fogyasztói hedonizmussal jellemezhető testkultúráról van szó, amelyben igencsak felértékelődik a külső vonzóbbá tétele, mint cél. Napjaink globalizált testkultúrájának általánosan jellemző vonása ez (Takács 1999). Ebben a tevékenységi típusban fontos szerepet játszik a sportrendezvények látogatása is.

Tevékenységek. A továbbiakban egy másik kérdéssor válaszai alapján vizsgálom meg a szabadidős tevékenységeket. A következő kérdésblokkot használtam fel: *Szabadidődben szoktad-e csinálni a következő dolgokat?* Arra voltam kíváncsi, hogy milyen tevékenységalakzatokat lehet megkülönböztetni az eliasi koncepciónak megfelelően. Ezúttal is faktorelemzésnek vettem alá a tevékenységeket. Az így feltárt tevékenységi típusok sok esetben hasonlítanak az előbbi típusokhoz — legtöbb esetben korreláltak is egymással. Mégis úgy gondoltam, hogy az e kérdésekre adott válaszok elemzésével árnyaltabb képet kapunk az egyetemisták szabadidő-eltöltési szokásairól. Nem állt módomban a sportolás szerint típusokat alkotni, mivel a felsorolt tevékenységek között csak a „sportolást” és „kirándulást, túrázást” lehetett megjelölni mint sporthoz kapcsolódó tevékenységet. Ugyanakkor érdekesnek tartottam megvizsgálni, hogy ez milyen más tevékenységekkel jár együtt a sport.

A faktorelemzés során a felsorolt tevékenységek közül kivettem az internetezést, mivel szinte napi gyakorisággal neteznek a hallgatók, így nem differenciálta a faktorokat. Az

önkéntes munkát és a politikai párt tevékenységében való részvételt pedig a túl alacsony számú előfordulás miatt kellett kivenni az elemzésből. A típusokat az alábbi táblázat tartalmazza:

2. táblázat: A debreceni egyetemisták szabadidő-eltöltési tevékenységeinek típusai a végzett tevékenységek alapján

	A szabadidő-tevékenységek típusai (a végzett tevékenységek alapján)			
	Művészeti orientált típus	Digitális kultúra fogyasztói típus	Individuális típus	Fizikai aktivitást preferáló típus
művészeti csoport próbáján veszek részt	,813			
hobby csoport tevékenységében veszek részt	,759			
Hangszeren játszok	,536		-,378	
videót vagy DVD-t nézek / filmet nézek a netről		,701		
zenét hallgatok		,671		
este beülünk valahová a barátaimmal		,569		
könyvet olvasok (nem tankönyvet)			-,661	,370
tv-t nézek			,635	
hobbimmal foglalkozom a lakásban			-,443	
kirándulni és/vagy túrázni járok				,799
sportolok				,534

Megjegyzés: >,33 faktorsúlyok vannak feltüntetve (Kaiser-kritérium)

A szabadidős tevékenységek alapján négy faktort különböztettem meg. Az elsőben a jellemzően művészethez kapcsolódó tevékenységek (művészeti csoport próbáján való részvétel, hangszeren játszás) szerepeltek a legnagyobb súllyal, ezért neveztem el *művészeti orientált típusú tevékenységalkazatnak*. Itt is meg kell jegyezni — akárcsak az intellektuális típusnál —, hogy ezek a tevékenységek is a legkevésbé közkedveltebbek a hallgatók körében.

A második típusba — *a digitális kultúra fogyasztói* típusú tevékenységalkazatba — azok a tevékenységek kerültek, amelyek szorosan kapcsolódnak a technikai vívmányok elterjedéséhez és használatához (PC, DVD-lejátszó, mp3, stb.). Azt gondolnánk, hogy e tevékenységek magányosak, hogy a fiatalok legtöbbször egyedül, otthonukban néznek filmeket, hallgatnak zenét stb., de nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt, hogy emellett fontos számukra a barátokkal való együttlét. A faktorban összekapcsolódó tevékenységek együttese a szabadidő-eltöltés helyszínei szerint kirajzolódó faktorok közül a leginkább a társas

tevékenységtípushoz hasonlít. Akik szeretik a digitális kultúrához kötődő tevékenységeket, szeretnek hangulatos helyeken találkozni és beszélgetni a barátokkal, ha éppen kimozdulnak otthonról.

A harmadik faktor különlegessége, hogy szinte egyforma súllyal, azonban ellentétes előjellel szerepel benne az olvasás és tv-nézés, ami azt jelenti, hogy az ebbe a típusú tevékenységalkazathoz tartozó hallgatóknak mindkét tevékenység fontos szerepet játszik az életében, de akik inkább olvasnak, sokkal kevesebbet néznek tévét, és akik inkább tv-t néznek, ők annál kevesebbet olvasnak. Úgy tűnik, hogy a tv-nézés minden más tevékenységgel negatív viszonyban áll, azaz minél több időt fordítanak rá, annál kevésbé végeznek mellette más tevékenységet (pl. hobbijukkal foglalkoznak a lakásban).

Örömmel láttam, hogy ebben a tevékenységalkazatban is elkülönül a sportolás, s ahogy vártam is, a kirándulással, túrázással jár együtt, ami a rekreációs sport egy típusának tekinthető. Így ez a faktor rekreációs volta elkülöníti ezt a típust az előző csoportosításban feltüntetett fitness/wellness típustól. A kirándulás mellett az olvasás szerepel még ebben a faktorban, bár igencsak kis súllyal.

Csoportok a helyszín- és tevékenység-alkazatok mögött. Milyen viszonyban vannak egymással a helyszínek és a tevékenységek? Milyen hallgatói csoportok különíthetők el a szabadidő-tevékenységek eddig elemzett, kétféle megközelítésének egymásra vonatkoztatásával? Hogy erre a kérdésre választ kapjak, klaszterelemzést végeztem. Mindkét alakzatot (a helyszínek, programok látogatása szerinti és a végzett tevékenységek mentén kapott típusokat) 0-100 fokú skálává alakítottam át (0 jelöli, ha soha nem látogatja a helyszíneket /nem végzi az adott típushoz tartozó tevékenységeket, 100 pedig, ha hetente akár többször is), a skálákból pedig klasztereket készítettem annak érdekében, hogy a létrehozott hallgatói szabadidő-eltöltési preferenciák (tevékenységalkazatok) alapján hallgatói csoportokat (csoportalakzatokat) különítsünk el. A művészet-orientált típust a túl kicsi értékek miatt ki kellett hagyni, így három klasztert hoztam létre: (1) *bezárkózóak csoportja* (N=1811), (2) *szórakozás- és fogyasztásorientáltak csoportja* (N=1376) és (3) *sportolók és társaságot kedvelők csoportja* (N=1002). Az egyes csoportokban megfigyelhető típusok átlagos értékeit az alábbi táblázat mutatja:

3. táblázat: A preferenciák átlagos értékei a szabadidős tevékenységek mentén kialakított klasztercsoportokban (0-tól 100-ig terjedő pontértékekben)

	Bezárkózóak (N=1811)	Szórakozás- és fogyasztásorientáltak (N=1376)	Sportosak/társaságkedvelők (N=1002)
Bulizó típus	19	41	35

Elitkulturát preferáló típus	21	21	24
Társasági típus	34	42	45
Kocsmázó típus	34	47	46
Fitness/wellness-orientált típus	21	25	51
Digitális kultúra fogyasztói típus	71	78	79
Individuális típus	55	65	58
Fizikai aktivitást preferáló típus	45	48	57

Az első hallgatói csoportba azok az egyetemisták tartoznak, akik a legkevésbé mozdulnak ki otthonról, és minden szabadidős tevékenység és helyszín, esemény látogatása a legkevésbé jellemző rájuk. Egyedül azokban a tevékenységekben értek el magas pontszámot, amelyek szinte minden fiatalra jellemzőek (számítógépezés, dvd-filmnézés, zenehallgatás stb.), de ettől függetlenül minden preferenciát figyelembe véve alacsonyabb átlagos pontszámot értek el. Különösen szembetűnő ez a bulizást, kocsmázást, fitness/wellness jellegű sporttevékenységet tekintve. A barátokkal való együttléthez kapcsolódó tevékenységek tekintetében is igen alacsony átlagértéket értek el, ami azt jelenti, hogy kevés időt töltenek barátaikkal, leginkább egyedül szeretnek lenni. Komoly aggályokat vet fel az a probléma, hogy ebbe a csoportba került a legtöbb hallgató.

A második csoportba kerültek a leggyakrabban bulizó, partizó, kocsmázó egyetemisták. A szórakozás legváltozatosabb formáit veszik igénybe, amikor elmennek otthonról, viszont, ha nem, akkor hagyományos kikapcsolódást választanak: olvasnak, tv-t néznek. Egyaránt kedvelik a zajos diszkókat, és a barátokkal rendezett kisebb bulikat, de emellett szeretnek beülni meghittebb, hangulatosabb helyekre is. Szívesen veszik igénybe, élnek a fogyasztói társadalom nyújtotta szolgáltatásokkal, éppen ezért célozza meg őket a piac egy új termék eladása céljából.

A harmadik csoportba kerültek a sportoló fiatalok, akik sportolás mindkét típusát magasabb arányban gyakorolják, mint a másik két csoportba kerülő társaik. Emellett fontosak még számukra azok a tevékenységek, amelyeket társas közegben lehet és érdemes végezni (mozi, étterem, kávézó látogatása). Ebből is látható, hogy a sport hagyományos, azaz nem otthon, és valós fizikai erőfeszítést igénylő formája még napjainkban is őrzi közösségi és társas jellegét. Egyrészt maga a sporttevékenység is társas közegben a legélvezetesebb, sőt, bizonyos esetekben nélkülözhetetlen (gondoljunk csak a csapatsportokra), s új kapcsolatok, barátságok kialakuláshoz vezet. A barátokkal pedig a továbbiakban nemcsak a sportpályán lehet együtt tölteni a szabadidőt, hanem egyéb közös programokat is lehet velük szervezni, közösen bulizni, vagy éppen este beülni egy hangulatos helyre. Másrészt pedig az élet más

területein (tanulás, munkahely stb.) megismert barátokkal való közös tevékenység egyik formája lehet a sportolás. Pl. együtt lehet úszni, vagy kocogni, esetleg ha összejön egy társaság, akkor focizni. Ha ez többször megismétlődik, akkor előbb-utóbb szokássá válik, s a közös pozitív élmények, az együttlét és mozgás öröme hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a sport a továbbiakban rendszeresen végzett tevékenységgé váljon az egyén életében. Tehát kijelentkezhető, a sportolás a kapcsolati tőke egy sajátos formája, amelynek segítségével az egyén ismeretségeket szerezhet, akár egy életre szóló barátságokat köthet. Az itt szerzett kapcsolatokat az élet más területén is fel lehet használni, s átkonvertálható más tőkévé (pl. gazdasági tőkévé).

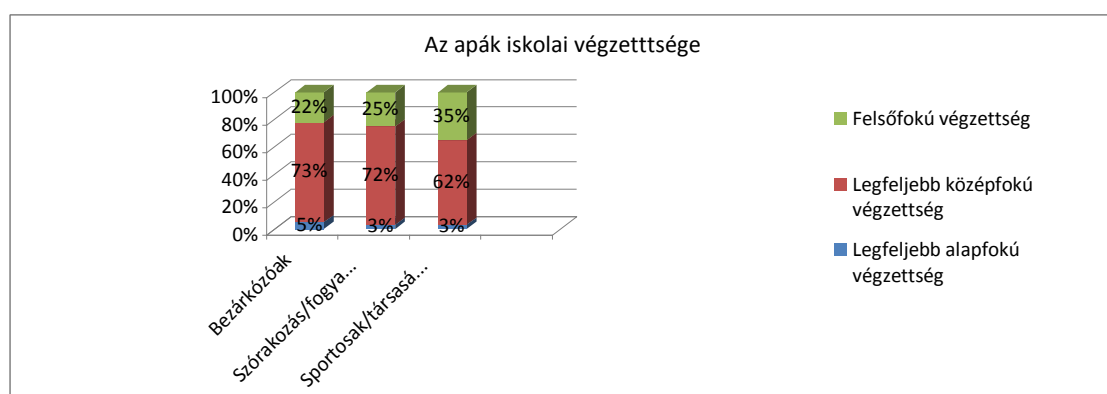
A hallgatói-típusok kialakításával bebizonyosodott az, hogy az egyetemisták nem tekinthetők egységes, homogén csoportnak a szabadidő-eltöltési szokások mentén sem, hanem különböznek abban, hogy hová, mikor, milyen gyakorisággal járnak, mivel foglalkoznak. Tulajdonképpen a hallgatói populáció leképezi a teljes társadalmat, hisz egyaránt megtalálhatók köztük olyanok, akik inkább szereretnek otthon maradni, otthon végezhető tevékenységeket végezni azokkal a társaikkal, barátaikkal, akik szintén ritkábban mozdulnak otthonukból. Ugyanakkor mások a legjellemzőbb fiatalokhoz kapcsolódó szórakozásformát — a bulizást választják szívesebben akár hétköznap, akár hétvégén, saját lakhelyükön. A barátokhoz, szórakozáshoz szorosán kapcsolódik, mégis azért elkülönül a sportosak-társaságkedvelők csoportja, akik életében és szabadidejében fontos szerepet tölt be sport. A sportot népszerűsítő programok kialakításában nagyon fontos jelentősége lehet ez utóbbi csoportba tartozók szociokulturális jellemzőinek megismerése ahhoz, hogy a hasonló társadalmi státusszal bíró, viszont nem sportoló fiatalok is kedvet kapjanak a rendszeres sportoláshoz, s ez életük további részében is fontos legyen az életükben. Emellett a társas jelleget is figyelembe kellene venni e téren, hisz ezáltal nemcsak egyes fiatalokat lehetne „megnyerni” a rendszeres testmozgás számára, hanem barátaikat is.

II. 3. A társadalmi háttérváltozók hatása a szabadidő-eltöltési szokásokra

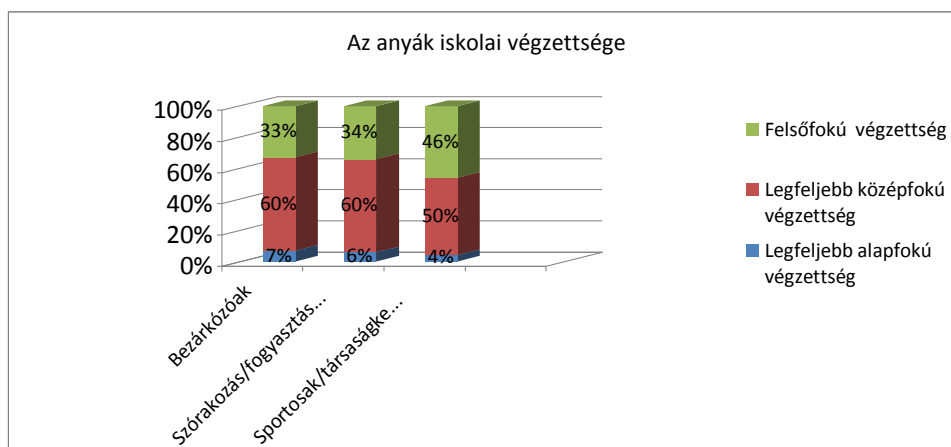
Kutatásom következő lépéseként megnéztem, hogy a szabadidős tevékenységek mentén kialakított három csoport tagjaira (bezárkózóak, szórakozás- és fogyasztásorientáltak, sportosak-társaságkedvelők) milyen társadalmi háttér jellemző. Azt feltételeztem, hogy a szülők iskolai végzettsége, a településtípus, ahol a hallgatók éltek az egyetemre érkezés előtt, a család anyagi helyzete, a havonta rendelkezésre álló pénzösszeg, és a kar, amelyen tanulnak, hatással van arra, hogy a hallgatók egyetemista korukban, amikor már legtöbbször külön él a

szülőktől — noha anyagilag legtöbb esetben még függenek tőlük —, hogyan rendelkeznek szabadidejükkel: hová mennek, mit csinálnak, mivel és kivel töltik ezt.

A szülők iskolai végzettségét megnéztem külön-külön mindhárom csoportban, s szignifikáns kapcsolatot ($p < ,000$) kaptam a szülők iskolai végzettsége és a szabadidős tevékenységek alapján létrehozott csoportok között. A szülők iskolai végzettsége tehát hatással van arra, hogy gyerekük milyen módon tölti szabadidejét. Az első két csoportban (a bezárkózók és szórakozás- és fogyasztásorientáltak csoportjában) mindkét szülő túlnyomórészt középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, de feltűnő, hogy mind a három csoportban mintegy tíz százalékkal több a felsőfokú végzettséggel rendelkező anyák aránya, mint az apáké. Bár az első két csoportban szinte ugyanúgy oszlik meg a szülők iskolai végzettsége, viszont a harmadik csoportban (sportosak/társaságkedvelők) tíz százalékkal több a felsőfokú végzettséggel rendelkezők szülők aránya. Ez azt jelenti, hogy a bezárkózó és a szórakozás- és fogyasztásorientált hallgatók inkább a középosztályhoz kapcsolódó szórakozási formákat választanak, viszont a sporttevékenység és egyéb, ehhez kapcsolódó társas tevékenységek a magasabb társadalmi osztályok gyermekeinek preferenciái közé tartoznak. Ez is azt mutatja, hogy a sport inkább a magasabb státusszal rendelkező szülők életében játszik fontosabb szerepet, s ezt szem előtt tartják gyerekeik nevelése során is. Továbbá az apák és anyák iskolai végzettségének különbsége egy újabb bizonyítéka (pl. az iskolai pályafutás mellett) az anyák döntő szerepének a gyermekük életében — ez esetben abban, milyen módon, és hol töltsék szabadidejüket. Az eredményeket az alábbi ábrák mutatják be:

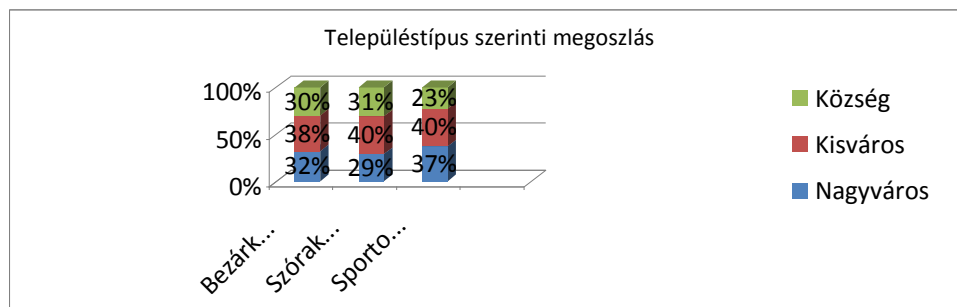


2a. ábra: A szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakított hallgatói csoportok tagjainak megoszlása az apa iskolai végzettsége szerint



2b. ábra. A szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakított hallgatói csoportok tagjainak megoszlása az anya iskolai végzettsége szerint

Fontosnak tartottam megvizsgálni az egyes csoportok tagjainak településtípus szerinti megoszlását, mivel azt feltételezem, hogy a községekben, kisebb városokban kevesebb lehetőség nyílik a szabadidő változatos eltöltésére, ezért a hallgatók vagy továbbra is inkább otthon végezhető tevékenységeket választanak, vagy pedig épp ellenkezőleg, kihasználják a nagyváros és az egyetem nyújtotta lehetőségeket. Adataimból úgy tűnik, hogy mindkét jelenség megfigyelhető: a bezárkózók 30, a szórakozás- és fogyasztásorientáltak 31%-ának község az állandó lakhelye, azaz ugyanolyan arányban használják ki a nagyváros szórakozási lehetőségét, mint amilyen arányban maradnak inkább otthon (kollégiumban, albérletben stb.). A sportosak / társaságkedvelők között a legalacsonyabb (23%) a községből származók, és legmagasabb a nagyvárosiak aránya. Ez alátámasztja a Laki — Nyerges (2001) szerzőpáros eredményeit a fiatalok sportolási szokásairól végzett kutatásában, mely szerint szignifikáns különbség van a vidéki és fővárosi fiatalok sportolási gyakoriságában és szokásaiban. Ugyanakkor a szabadidős tevékenységek más formáit tekintve eredményeink az egyetem nivelláló hatását erősítik az első két típus esetében, hisz majdnem egyforma arányban vannak benne mind a három településtípusról hallgatók. A településtípus és a szabadidős tevékenység választása között szintén szignifikáns kapcsolatot találtunk ($p < ,000$). Az eredményeket az alábbi ábra foglalja össze:

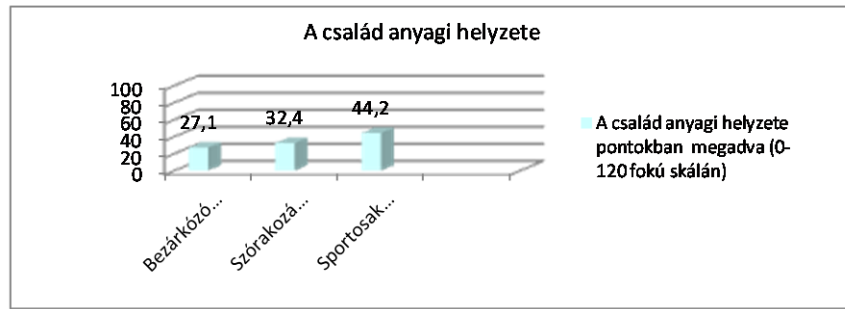


3. ábra. A szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakított hallgatói csoportok tagjainak megoszlása településtípus szerint

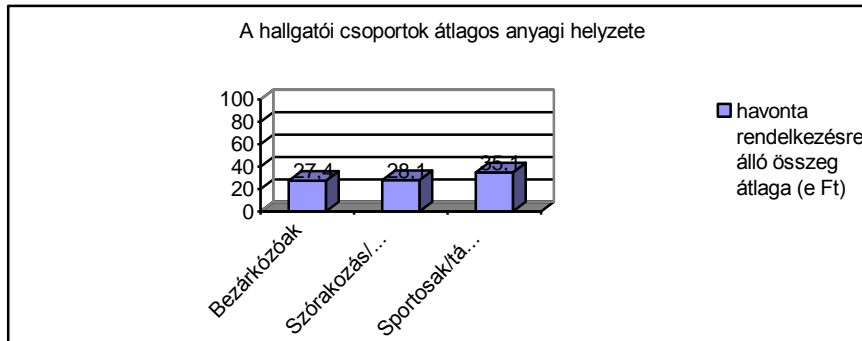
A hallgatók anyagi helyzetét két módszerrel mértük a kérdőívben: egy 12 itemből álló felsorolásból kellett kiválasztaniuk (1) azokat a javakat³, amelyekkel rendelkezik a családjuk, illetve, amelyek megtalálhatók otthonukban, illetve (2) azt a kategóriát, amelybe beleesnek a havonta rendelkezésre álló pénzösszeg mennyisége alapján. Ennek megfelelően két objektív mérési eszközt kaptam a hallgatók gazdasági státuszának meghatározásához. Az eredmények átkódolása után (ahol 0 jelölte, ha a felsoroltak közül egyikkel sem rendelkeznek, 100 pedig ha mindegyikkel) az első esetben azt kaptam, hogy a legkevesebb jószággal a bezárkózók (27,1 pont), a legtöbbel pedig a sportosak/társaság-kedvelők (36,8 pont) rendelkeznek, míg a szórakozás/fogyasztás-orientáltak 32,4 pontot értek el, s az átlagok között szignifikáns különbséget ($p < 0,000$) találtam.

A havonta rendelkezésre álló pénzösszeget vizsgálva azt láthatjuk, hogy az első két csoportba tartozók szinte ugyanannyi pénzből gazdálkodnak átlagosan, míg a sportolók/társaság-kedvelők nyolcezer Ft-tal többet költhetnek havonta, amely szignifikáns különbséget ($p < 0,000$) mutat a másik két csoporthoz viszonyítva. Ez azt jelenti, hogy a szórakozást, bulizást vásárlást, mindenféle szolgáltatást ugyanannyi keretből oldják meg, mint azok, akik a legkevesebbet mozdulnak ki otthonról. Kérdés, hogy vajon ezek a hallgatók mire fordítják a rendelkezésre álló forrásokat. A sportos/társaság-kedvelők anyagi helyzetét látva ismét bizonyítást nyert az, hogy a sport a magasabb társadalmi státusszal rendelkező családokban és fiatalok körében kedveltebb szabadidős tevékenység, s ehhez olyan társas tevékenységek kapcsolódnak, amelyek a fogyasztás révén szintén költségekkel járnak (pl. étterem, mozi, hangulatos kávézó stb.).

³ A következő javak birtoklására kérdezett rá a kérdőív: *autó/saját használatban, lakás/saját használatban, mobiltelefonon keresztül internet hozzáférés, számítógép / laptop, számítógépes internet hozzáférés otthon, DVD lejátszó, motorkerékpár, értékes sporteszköz (50000.- Ft fölött), digitális kamera, házimozsi berendezés (szett), plazma tv, játék konzol (pl.: PS, Wii, Xbox, DS).*

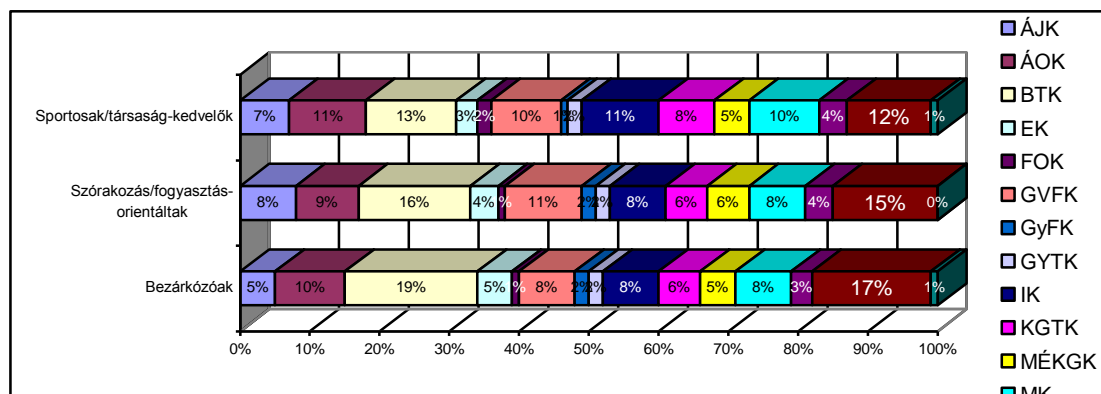


4. ábra. A szabadidős tevékenységek mentén kialakított hallgatói csoportok tagjainak átlagos anyagi helyzete



5. ábra. A szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakított hallgatói csoportok tagjainak havonta átlagosan rendelkezésre álló pénzüsszeg

Végül arra voltam kíváncsi, hogy milyen a hallgatók karonként megoszlása az egyes csoportokban. Eredményeim azt mutatják, hogy vannak eltérések az egyes csoportok között aszerint, hogy milyen arányban vannak bennük különböző karokon tanuló hallgatók, de ezek minimális, noha szignifikáns ($p < ,000$) különbségek. A bölcsészek és a természettudományi kar hallgatói a legnagyobb arányban a bezárkózók csoportjában vannak, míg a jogászok a szórakozás- és fogyasztás-orientált típusban. Az orvosi és egészségügyi karokon tanulók körében a legmagasabb a sportosak/társaság-kedvelők csoportjába tartozók aránya, hisz szakmájukból kifolyólag nekik nagy szerepük van az egészségtudatos életmód részeként a sportolás népszerűsítésében, fontosságának hangsúlyozásában.



7. ábra. A szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakított hallgatói csoportok tagjainak karonkénti megoszlása

Összegzés

Dolgozatomban a Debreceni Egyetem hallgatóinak szabadidő-eltöltési sajátosságait kívántam bemutatni, különös hangsúlyt fektetve a sportolási szokásokra. Elias formációelméletéhez kapcsolódva a szabadidő-eltöltési szokások mentén kialakuló tevékenységalkazatokat hoztam létre. A szabadidőben látogatott helyszínek és események, illetve tevékenységek alapján a következő tevékenységi preferenciákat különböztettem meg: *bulizó, elitkultúrát preferáló, társasági, kocsmázó, fitness/wellness-orientált, digitális kultúra fogyasztói, individuális, fizikai aktivitást preferáló típusok*. Ezek alapján három hallgatói csoportos hoztam létre: a *bezárkózóak, a szórakozás- és fogyasztásorientáltak, valamint a sportosak/társaság-kedvelők* csoportját. A kutatás fontos eredménye, hogy a tevékenység-alkazatok és tevékenységi csoportok megléte empirikusan bizonyítja Elias formációelméletének érvényességét.

A bourdieu-i tőke és habitus-elméletből kiindulva megnéztem, hogy a szülők iskolai végzettsége (mint kulturális tőke), a család anyagai helyzete és a havonta rendelkezésre álló pénzösszeg (mint gazdasági tőke) hatással van-e arra, hogy ki melyik csoportba fog tartozni. Emellett kíváncsi voltam a településtípus és a kar hatására is. Eredményeim azt mutatják, hogy a kar kivételével e változók mindegyike befolyásolja, hogy egy hallgató melyik szabadidő-eltöltési típusba fog tartozni, azonban a legnagyobb befolyásoló erejük a sportosak/társaságkedvelők csoportjában van. Az e csoportba tartozó hallgatókra jellemző szabadidő-tevékenységek — így a sportolás is — magasabb társadalmi státuszt feltételeznek. Emellett a tevékenységek együttjárása azt mutatja, hogy a sportolás a kapcsolati tőke egy lehetséges forrása is. Ezt bizonyítja, hogy a sportolás, s az ehhez kapcsolódó tevékenységek (uszoda, fitnessterem látogatása, túrázás) leginkább az olyan szabadidős tevékenységekkel jártak együtt, amelyeket az egyén leginkább társaságban, barátokkal szokott végezni. Maga a sport is az ilyen társas tevékenységek közé tartozik, így sportolás közben az egyén olyan ismeretségekre, barátságokra tehet szert, amelyet az élet más területén is kamatoztatni tud.

Kutatásom következő lépéseként fontosnak tartom e csoportok megismerését kvalitatív módszerekkel, amelyekhez nagyon alkalmas keretet biztosít a Campus-lét kutatás. A kutatásban már folynak olyan vizsgálatok, amelyek résztvevő megfigyeléssel, interjúkkal igyekeznek közelebbről megismerni a különböző szórakozásformát választó hallgatói típusokat, jellemzőiket, s kimutatni a különbségeket, amelyek elhatárolják egymástól a különböző csoportokat (pl. kocsmázók vs. partizók). Saját kutatásomat folytatva pedig a különböző sportolási formák (individuális, közösségi, versenysportolók stb.) mentén

szeretném megismerni a motivációkat, a csapatok, sportolói közösségek jellemzőit, működési mechanizmusait, csoportdinamikáját.

Hivatkozott irodalom

ANDRÁS, K. (2003): *A sport és az üzlet kapcsolata — elméleti alapok*. 34. sz. Műhelytanulmány, Budapesti Közigazgatás-tudományi és Államigazgatási Egyetem. Forrás: <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/61/1/Andr%C3%A1s34.pdf>, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

BOCSI, V. (2009): Az időszociológia pedagógiai vonatkozásairól. *Új Pedagógiai Szemle*, 2009 áprilisi sz. Forrás: <http://www.ofi.hu/tudastar/bocsi-veronika>, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

BOURDIEAU, P. (1991): *Sport and Social Class*. In: Mukerji, C. — Schudson, M. (ed.), 357-397 p.

BUKODI, E. (2001): Társadalmi jelzőszámok. *Szociológiai Szemle* 2001/2. sz., 35-57 o. Forrás: <http://www.mtapti.hu/mszt/20012/bukodi.htm>, utolsó látogatás: 2011. 04. 15.

CSÁKÓ, M. (2004): *Ifjúság egy áttagolódo társadalomban*. In: Gábor, K. — Jancsák, Cs. (szerk.), 11-14 o. Forrás: http://www.ifjusagsegito.hu/belvedere/ifjusagi_korszakv.pdf, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

ELIAS, N. — DUNNIG, E. (1986): *Quest for Excitement: Sport and Leisure in the Civilizing Process*. Blackwell, Oxford UK & Cambridge USA. Forrás: <http://www.tau.ac.il/~algazi/mat/Elias%26Dunning--Sport.doc>, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

FÁBRI ISTVÁN (2002): A sport, mint a fiatal korosztályok életmódjának meghatározó eleme. In Bauer, B. – Szabó, A. – Laki, L. (szerk.), 159-171 o.

FEATHERSTONE, M. (1987): *Leisure, symbolic power and the life course*. In: Horne, J. — Jary, D.— Tomlinson A. (ed.), 113-198 p.

FÜSTÖS, L. — TIBORI, T. (1995): *A szabadidő szerkezetváltozásainak longitudinális vizsgálata*. Műhelytanulmányok, Módszertani füzetek, Budapest, MTA Szociológiai Intézete.

GÁBOR, K. — JANCSÁK, Cs. (2004): *Ifjúsági korszakváltás. Ifjúság az új évezredben*. Szeged, Belvedere Kiadó. Forrás: http://www.ifjusagsegito.hu/belvedere/ifjusagi_korszakv.pdf, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

HARGREAVES, J. (1987): *The body, sport and power relations*. Horne, J. — Jary, D.— Tomlinson A. (ed.), 139-159.

HORNE, J. — JARY, D.— TOMLINSON A. (ED., 1987): *Sport, Lesiure and Social Relations*. London and New York, Routledge & Kegan Paul

HORVÁTH, Z. (2005): *Szabadidősport, játékmix*. Szombathely, Berzsenyi Dániel Főiskola

LAKI, L. — NYERGES, M. (2001): Sportolási szokások az ezredfordulón a fiatalok körében. *Kalokagathia* 2001 1-2. sz., 5-19 o. Forrás: http://tf.hu/wp-content/uploads/2009/05/2001_1-2.pdf, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

MURÁNYI, I. (2010): Egyetemisták szabadidős tevékenysége és mentális státusza. *Educatio* 2010/2. sz., 203-213 o. Forrás: http://www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=79, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

MUKERJI, C. — SCHUDSON, M. (ED., 1991): *Rethinking Popular Culture. Contemporary Perspectives in Cultural Studies*. Berkely, Los angeles, London, University of California Press.

NEULINGER, Á. (2007): *Társas környezet és sportfogyasztás. A folyamatos megerősítést igénylő tanult fogyasztás*. PhD-disszertáció, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola. Forrás: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/264/1/neulinger_agnes.pdf, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

PIKÓ, B. (2005): Középkorú fiatalok szabadidő-struktúrája, értékattitűdjei és egészségmagatartása. *Szociológiai Szemle* 2005/2. sz., 88-99 o. Forrás: <http://www.mtapti.hu/mszt/20052/004.pdf>, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

TAKÁCS, F. (1999): Kultúra, testkultúra és globalizáció. *Kalokagathia* 1999 1-2 sz., 5-14 o. Forrás: http://tf.hu/wp-content/uploads/2009/05/1999_1_2.pdf, utolsó látogatás: 2011. 04. 14.

TIBORI, T. (SZERK., 1995): „Társadalmi idő – Szabadidő”. *A szabadidő új problémái a mai társadalomban*. Budapest, Magyar Szabadidő Társaság.

SZABÓ ANDREA-BAUER BÉLA (2009): *Ifjúság 2008. Gyorsjelentés*, Budapest, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet.

EURÓPAI SPORT CHARTA ÉS A SPORT ETIKAI KÓDEXE (2001): [http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec\(1992\)14.pdf](http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec(1992)14.pdf), utolsó látogatás: 2010. 11. 13.